

тельные методы исследования, а не только те, которые, со слов обследуемого, у него страдают;

5) обследование должно быть объективным и непредвзятым. Пока не будет доказано отсутствие заболевания, не может быть сделан вывод о симуляции;

6) в процессе стационарного клинического обследования необходимо организовать наблюдение медицинского персонала за обследуемым, что в ряде случаев позволит подтвердить симуляцию заболевания: доказательства добываются путем наблюдения, отвлечения внимания и с помощью объективных и безопасных методов диагностики;

7) целесообразно проводить внезапные (в непривычное время) врачебные осмотры и лабораторные исследова-

ния. Материал для таких исследований необходимо брать неожиданно для обследуемого под контролем медицинского работника;

8) нельзя назначать и проводить лечение до окончания обследования и установления диагноза, так как симулянт не нуждается в лечении, а если же оно назначено – это есть подтверждение факта наличия заболевания;

9) заключительным этапом клинического, инструментального и лабораторного исследований являются проведение комиссионной судебно-медицинской экспертизы.

Судебно-медицинская экспертиза симуляции требует внимательного, терпеливого и корректного подхода к обследуемому с учетом того, что симуляцию нужно доказать, а не заподозрить или угадать.

СПИСОК ИСПОЛЬЗОВАННЫХ ИСТОЧНИКОВ:

1. Экспертизи у судовій практиці за загальною редакцією : [навч. посібник] / за ред. В.Г. Гончаренка. – Київ : Юрінком Інтер, 2005. – 203 с.
2. Уголовный кодекс : Закон Украины от 05.04.2001 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/уголовный%20кодекс>.
3. Синдром Мюнхгаузена [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.zdorovieinfo.ru/bolezni/sindrom_myunhgauzena.
4. Проблемы судебной психиатрии // Под общей ред. Ц.М. Фейнберг. – Сб. 6. – М., 1947. – С. 105–118.
5. Справочник судебно-медицинской экспертизы [Электронный ресурс]. – Режим доступа : [http://sudmed.org.ua/?SPRAVOChNIK_sudebno-medicinskoj_ekspertizy:Il_-_Sudebno-edicinskaya_ekspertiza_zhivyh_lic._Obshie_polozheniya:Drugie_povyody_dlya_naznacheniya_SME_vreda%2C].
6. Экспертиза при самоповреждении [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://y-ra.com/book_sudebnaya-medicina-v-voprosah-otvetah_855/77_sudebno-medicinskaya-ekspertiza-pri-samopovrezhdeniyah-iskusstvennyh-boleznyah-simulyacii-i-aggravacii.
7. Искусственные болезни: симуляция и аггравация [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://kyivmedicalinstitu.io.ua>.

УДК 343.92:741(477)

ВОГНЕПАЛЬНА ЗБРОЯ ЯК ТИПОВЕ ЗНАРЯДДЯ ВБИВСТВ, ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ

FIREARMS AS A TYPICAL INSTRUMENT OF MURDER ON ORDER

Дуфенюк О.М.,

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики
факультету з підготовки фахівців для підрозділів слідства
Львівського державного університету внутрішніх справ*

Нагорняк Ю.В.,

*слухач магістратури
факультету з підготовки фахівців для підрозділів слідства
Львівського державного університету внутрішніх справ*

У статті висвітлено результати вивчення вогнепальної зброї як одного з компонентів криміналістичної характеристики вбивств, вчинених на замовлення, – типового знаряддя злочину. Звернуто увагу на те, що документування слідів кримінального правопорушення, вчиненого з використанням вогнепальної зброї, потребує врахування специфічних характеристик знаряддя злочину, застосування спеціальних тактичних прийомів роботи з ними. Визначено типові зразки стрілецької зброї, які стають знаряддями замовних вбивств.

Ключові слова: криміналістична характеристика, знаряддя злочину, вогнепальна зброя, вбивство на замовлення, балістика.

В статье отражены результаты изучения огнестрельного оружия как одного из компонентов криминалистической характеристики убийств, совершенных по заказу, – типичного орудия преступления. Обращено внимание на то, что документирование следов уголовного преступления, совершенного с использованием огнестрельного оружия, требует учета специфических характеристик орудий, применения специальных тактических приемов работы с ними. Определены типичные образцы стрелкового оружия, которые становятся орудиями заказных убийств.

Ключевые слова: криминалистическая характеристика, орудия преступления, огнестрельное оружие, заказное убийство, баллистика.

The article highlights the results of a study of firearms as a component of criminological characteristics of homicides committed on order – typical crime instruments. Attention is paid to the fact that traces of documenting criminal offenses committed using firearms, requires consideration of the specific characteristics of guns, application specific tactics accordingly. Determined typical examples of small arms, which are instruments of murders on order.

Key words: criminological characteristics, crime instruments, firearms, murder on order, ballistics.

Постановка проблеми. Досудове розслідування вбивств на замовлення злочинів проти життя та здоров'я особи, зазвичай, пов'язане із наявністю складної несприятливої слідчої ситуації. На початковому етапі кримінального провадження типовою є відсутність особи зло-

чинця, відсутність свідків. Слідова картина місця події є основним джерелом криміналістично значущої інформації. Ефективно налагоджена співпраця органів досудового розслідування, оперативних підрозділів та експертів дозволяє встановити логічну послідовність у структурі

«слід – знаряддя – виконавець». Втім, коли йдеться про документування кримінального правопорушення, вчиненого з використанням вогнепальної зброї, необхідно враховувати специфічні характеристики знарядь злочину, застосовувати спеціальні тактичні прийоми роботи з ними. З огляду на це зростає актуальність та важливість дослідження цього елемента криміналістичної характеристики вбивств на замовлення, вчинених з використанням вогнепальної зброї, що є основою для формування окремої методики розслідування.

Стан дослідження. Організаційно-тактичні, криміналістичні, процесуальні питання розслідування вбивств розглядали Т.В. Авер'янов, Ю.П. Аленін, Ю.М. Антонян, І.В. Борисенко, О.Ю. Булулуков, С.В. Дідоренко Г.Ю. Жирний, В.С. Зеленецький, В.П. Колмаков, М.В. Костенко, Т.В. Підченко, О.С. Саїнчин, С.А. Шалгунова, Я.М. Яковлев та інші. Питання протидії вбивствам на замовлення розглядали В.П. Бахін, В.І. Бояров, В.О. Коновалова, М.О. Селіванов, І.В. Сервецький. Суттєвий внесок у розробку криміналістичної характеристики вбивств було здійснено І.Ф. Герасимовим, Л.Я. Драпкіним, В.К. Лисиченком, В.А. Овечкіним, А.Р. Ратиновим, В.Г. Танасевичем, М.П. Яблоковим та іншими. Можливості експертного дослідження та ідентифікації вогнепальної зброї активно досліджували В.В. Арешонков, В.С. Боднар, І.В. Бойко, М.Є. Міняйло, А.М. Лисенко, А.О. Терещук. Проте, незважаючи на вагомий внесок вказаних науковців у розробку шляхів оптимізації криміналістичного забезпечення процесу розслідування вбивств на замовлення, слідча практика завжди потребуватиме вдосконалення існуючих та пошуку нових науково обґрунтованих рекомендацій протидії цьому негативному явищу.

Метою статті є поглиблене вивчення вогнепальної зброї як одного з компонентів криміналістичної характеристики вбивств, вчинених на замовлення – типового знаряддя злочину, та з'ясування значення узагальнених даних про нього для реалізації завдань кримінального провадження.

Виклад основних положень. За словами О.С. Саїнчина, способи вчинення вбивств на замовлення можна класифікувати: 1) вбивства, вчинені з використанням вогнепальної зброї (55%); 2) вбивства, вчинені з використанням холодної зброї (30%); 3) вбивства, вчинені з використанням вибухових пристроїв (8%); 4) вбивства, вчинені шляхом нанесення потерпілому ударів ногами, руками, тупими предметами або задушення руками чи мотузкою (7%) [9, с. 23]. Беручи до уваги результати вказаного дослідження, можна зробити висновок, що найчастіше знаряддям для вчинення даного виду злочину є вогнепальна зброя.

Озброєність є однією із найбільш типових ознак багатьох насильницьких злочинів, що характеризує їх природу, зміст і свідчить про оснащеність злочинця певними засобами та знаряддями. Їх застосування суттєво підвищує ступінь суспільної небезпечності дій винного. Відмінність збройного злочинного посягання від будь-якого іншого виду злочину дозволяє в більшості випадків уже на початку ситуації злочину передбачити результат такого посягання і здійснити злочинний намір практично без опору жертви [1, с. 110].

Умовою, яка сприяє вчиненню вбивств на замовлення з використанням вогнепальної зброї є значне накопичення зброї та легкий доступ до неї через розширення мережі «чорного ринку». Легкий доступ до зброї заохочує насильство як спосіб врегулювання спорів, поглиблює і посилює їх, надаючи їм смертоносного характеру. Розкриття й розслідування вбивств на замовлення з використанням вогнепальної зброї становить для органів слідства значні труднощі. Великою мірою це пов'язано з особливим характером цього виду злочинів. Вони ретельно готуються і продумуються до найдрібніших деталей. Зокрема, також

є наявні труднощі щодо ідентифікації вогнепальної зброї, недостатньо дослідженими є окремі аспекти утворення слідів, дослідження куль, які стріляні з вогнепальної зброї, оснащеної пристроями глушіння звуку пострілу.

Л.Н. Кірюхіна відзначає, що збройне насильство як спосіб вчинення злочину має місце лише в тих випадках, коли в процесі вчинення суспільно небезпечного посягання зброя використовувалася (або могла бути використана) відповідно до її функціонального призначення і при цьому суттєву роль відіграла в досягненні злочинних цілей [2, с. 111]. За даними вивчення матеріалів кримінальних проваджень при здійсненні умисного вбивства із застосуванням вогнепальної зброї лише у 8 випадках використовувалася саморобна зброя та у 12 – перероблена з цивільної [3]. Як зазначає С.А. Шалгунова, для вчинення вбивств, особливо замовного характеру, використовуються найновітніші зразки стрілецької зброї (у тому числі такої, якої немає не озброєнні правоохоронних органів) [2, с. 112].

Як правило, зброя вибирається виконавцем самостійно, зважаючи на власні навички користування стрілецькою зброєю, уподобання та смаки. Однак існують випадки, коли замовник самостійно обирає знаряддя вчинення злочину: «Замовник вручив вбивці обріз мисливської рушничі, який придбав напередодні, а після скоєння злочину викинув у ставок поблизу власного домогосподарства» [2]; «Затримання було проведено під час зустрічі замовника та виконавця, який конкретно визначив жертву, надав його фото, адресу проживання та приблизний розклад його роботи і руху, передав пістолет з глушником і набоями та задаток за виконання вбивства» [5].

Типовою зброєю, яку обирають злочинці для вчинення вбивств, є автоматична і напівавтоматична стрілецька зброя, гвинтівки зі снайперським прицілом. О.С. Саїнчин зазначає, що якщо на початку 90-х років минулого століття застосовувалася головним чином вітчизняна зброя («АК-74», «АКМ», «АКС-74У», пістолети «ТТ», «ПМ»), то до середини останнього десятиліття ХХ століття арсенал став поповнюватися за рахунок іноземних моделей (ізраїльських кулеметів «УЗІ», італійських пістолетів «Берета», німецьких «Вальтерів», «Парабелумів», американських «Кольтів», австрійських «Глоків» тощо). Типовим є використання виконавцями вогнепальної зброї, спорядженої сучасними оптичними і лазерними прицілами, глушниками, приладами нічного бачення тощо [3, с. 305]. Зокрема, іноземні моделі зброї стали поповнювати ряди знарядь для вчинення вбивства на замовлення через їх досконалість і потужність. Підтвердженням цього є те, що 19 жовтня 2002 року директорів ринку «Південний» В. Семенюку вкоротили життя пострілами з пістолета «Люгер» [6]. Цей пістолет був розроблений в Австрії, основними його перевагами є те, що в нього наявна виключна точність і кучність стрільби, висока швидкострільність, а також незначна віддача і підкид при пострілі [7].

Безпосереднє здійснення убивства залежить від використовуваних типів і видів зброї й інших засобів убивства, а також обраного місця злочину. При використанні стрілецької зброї з урахуванням обстановки відкривають вогонь на різній відстані від наміченої жертви – або стріляють майже в притул, або з більш значної відстані. У під'їздах будинків убивці, зазвичай, використовують пістолети з глушниками, стріляючи з близької відстані при очікуванні виходу жертви з квартири чи її повернення додому [8, с. 3].

Розглядаючи вищенаведені дані, можна сказати, що також типовим є те, що використовуються при стрільбі пристрої для глушіння звуку пострілу (так звані глушники). Звичайно, застосування пристроїв по-своєму впливає на слідову картину вбивства, частково змінюючи її. Доказом такого твердження можуть слугувати результати проведених В.С. Бондарем, О.В. Сітніковим, Р.В. Бабаханом балістичних експериментів, які засвідчують той факт,

що використання глушників при застосування стрілецької вогнепальної зброї призводить до змін у морфології відкладення слідів близького пострілу на перешкоді. Такі зміни мають прояви в таких формах: а) зменшення розмірів зон відкладення кіптяви пострілу та твердих часток продуктів пострілу; б) зменшення дистанції візуального виявлення твердих часток на перешкоді та появи пояску обтирання на фоні відкладення кіптяви; в) значне зниження крайньої дистанції близького пострілу [9, с. 304].

Зміни, до яких призводить використання пристроїв глушіння звуку пострілу, виражаються не лише на перешкодах чи безпосередньо на жертві вбивства, але й на кулях, стріляних зі зброї, оснащеної таким глушником. Прикладом може слугувати порівняльне дослідження, проведене В.С. Боднарем, слідів каналу стволу на кулях, стріляних з 9-мм пістолета конструкції Макарова (ПМ) з глушником та без нього. Дослідження дозволило констатувати, що ступінь наявності слідів бойових та холодних граней, окремих ознак, що відобразилися в первинних та вторинних слідах на кулях, стріляних з цього пістолета із застосуванням глушника, більш висока на відміну від проведення експериментів без застосування останнього. Крім того, на кулях, стріляних з пістолета з глушником, практично відсутнє лакове покриття червоного кольору [9, с. 305]. Тобто, знаючи ці положення і знайшовши стріляну кулю з відсутністю червоного лакового покриття, можна формулювати версію, що зняряддям вбивства є вогнепальна зброя, оснащена пристроєм для глушіння звуку пострілу.

Інші ознаки на кулях, які утворюються при пострілах з окремих екземплярів зброї, оснащеної глушником (7,62-мм автомат АКМ з ПБС та 9-мм пістолет ПБ), спостерігаються лише при невеликій зношеності елементів їх конструкції, які мають прояв у динамічних слідах, утворених у результаті контакту куль з їх частинами та деталями; практично повній відсутності або поганій збереженості герметизуючого лакового покриття; дугоподібній формі лінії початку вторинних слідів полів нарізів [9, с. 305].

Що стосується АКМ з ПБС, особливістю використання цього «безшумного» автомата є те, що для нього розроблений спеціальний патрон УС. Застосування такого комплексу дає змогу знизити шум від пострілу в 20 разів. Патрон має стандартний калібр 7,62 мм. Відмінністю є те, що такий патрон є набагато довшим і в 2 рази менше важить. Для того, щоб можна було розрізнити патрон цього виду, його носик пофарбовано чорним кольором та зеленим пояском. Стріляти звичайним патроном з ПБС не можна, так як це призведе до розриву глушника та гучного пострілу [10]. Пістолет малошумної стрільби є індивідуальною зброєю прихованого застосування підрозділів військової розвідки і спецпідрозділів інших силових структур [11].

Приклади зброї, яка була наведена, не є вичерпними, є багато недосліджених «хитрощів», які використовуються кіллерами для виконання поставленого завдання, а саме вбивства на замовлення, вчиненого з використанням вогнепальної зброї.

Висновки. Підсумовуючи, можна сформулювати такі висновки. По-перше, виконуючи функцію теоретичної основи розслідування, елементи криміналістичної характеристики відображають кореляційні зв'язки між практикою та теорією, дозволяють узагальнити інформацію щодо типових ознак злочину, сприяють розробленню окремої методики вбивств на замовлення з використанням вогнепальної зброї. По-друге, вогнепальна зброя є типовим зняряддям для вчинення вбивства на замовлення. Зазвичай, злочинці обирають автоматичну і напівавтоматичну зброю, оснащену пристроями глушіння звуку пострілу. Застосування цих пристроїв впливає не тільки на звук, але й на слідову картину вбивства. Із врахуванням цих та інших особливостей замовних вбивств, зняряддям вчинення яких була вогнепальна зброя, слід формулювати питання для відповідних ідентифікаційних, діагностичних експертиз, а також використовувати при версіюванні та плануванні досудового розслідування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Сاینчин О.С. Розслідування умисних вбивств: теорія та практика : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : 12.00.09 / О.С. Сاینчин // Класичний приватний університет. – Запоріжжя. – 2011. – 38 с.
2. Шалгунова С.А. Кримінологічні особливості особи озброєного насильницького злочинця / С.А. Шалгунова // Вісник Дніпропетровського університету ім. А. Нобеля. Серія «Юридичні науки». – 2011. – № 1(1) – С. 109–116.
3. Сاینчин С.О. Особливості приватної методики розкриття убивств, скоєних із застосування вогнепальної зброї, вибухових пристроїв і вибухових речовин / С.О. Сاینчин // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права – Хмельницький, 2003. – № 3–4. – С. 303–308.
4. Замовник та виконавець вбивства в Немирівському районі взяті під варту [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1074598>.
5. Працівники Чернігівського УБОЗу попередили вбивство «на замовлення» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/publish/article/1168380>.
6. «На небі Бог, а у Стрию – Ленін», любив повторювати авторитет, якого розстріляли з кулемета [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://archive.wz.lviv.ua/articles/24848>.
7. Пістолет Люгера [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/Пістолет_Люгера.
8. Сاینчин О.С. Криміналістична характеристика вбивств, скоєних із застосування вогнепальної зброї чи вибухових пристроїв [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe.
9. Бондар В.С. Особливості техніко-криміналістичного забезпечення розкриття та розслідування вбивств на замовлення, вчинених із застосуванням стрілецької вогнепальної зброї, оснащеної пристроями глушіння звуку пострілу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.corp-iguvd.lg.ua/d120603.html>.
10. Секретное оружие «Тихий Калашников» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://world.guns.ru/handguns/hg/rus/pb-silenced-r.html>.
11. Безшумный пистолет ПБ / 6П9 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://world.guns.ru/handguns/hg/rus/pb-silenced-r.html>.